

# Rozsudek Nejvyššího soudu ze dne 22.12.2015, sen. zn. 29 ICdo 48/2013, ECLI:CZ:NS:2015:29.ICDO.48.2013.1

**Číslo:** 106/2016

**Právní věta:** Přiměřeným protiplněním ve smyslu § 240 odst. 1 insolvenčního zákona nebo důvodně předpokládaným přiměřeným prospěchem ve smyslu § 240 odst. 4 písm. d) insolvenčního zákona za zřízení zástavního práva váznoucího na majetku (insolvenčního) dlužníka není možnost regresního nároku (insolvenčního) dlužníka za obligačním dlužníkem v případě, že (insolvenční) dlužník bude povinen splnit svůj závazek ze zástavních smluv. Podmínky odporovatelnosti ve smyslu § 240 insolvenčního zákona se posuzují ke dni vzniku právního úkonu (právního jednání); ke stejnému okamžiku se zjišťuje i to, zda měl dlužník po uzavření odporovaného právního úkonu další dostatečný majetek k uspokojení věřitelů (v jejichž prospěch se insolvenční neúčinnost vyslovuje).

**Soud:** Nejvyšší soud

**Datum rozhodnutí:** 22.12.2015

**Spisová značka:** 29 ICdo 48/2013

**Číslo rozhodnutí:** 106

**Číslo sešitu:** 9

**Typ rozhodnutí:** Rozsudek

**Hesla:** Insolvence, Odporovatelnost

**Předpisy:** § 240 IZ

**Druh:** Rozhodnutí ve věcech občanskoprávních, obchodních a správních

**Sbírkový text rozhodnutí:**

*Nejvyšší soud odmítl dovolání žalovaného proti části prvního výroku rozsudku Vrchního soudu v Olomouci ze dne 18. 4. 2013, sp. zn. 39 ICm 720/2010, 12 VSOL 5/2013 (KSBR 39 INS 1490/2010), kterou tento soud potvrdil rozsudek soudu prvního stupně ve výroku o nákladech řízení, jakož i v rozsahu, v němž směřovalo proti druhému výroku rozsudku odvolacího soudu o nákladech odvolacího řízení; ve zbývajícím rozsahu jeho dovolání zamítl.*

## I.

### Dosavadní průběh řízení

1. Rozsudkem ze dne 1. 10. 2012, č. j. 39 ICm 720/2010-354, rozhodl K r a j s k ý s o u d v Brně (dále jen „insolvenční soud“) o odpůrcí žalobě žalobce JUDr. J. S., jako insolvenčního správce dlužníka J., a. s., směřující vůči žalovanému Lesům České republiky, s. p., tak, že:

[1] Určil, že zástavní smlouva uzavřená dne 2. 10. 2009 mezi žalovaným (jako zástavním věřitelem) a dlužníkem (jako zástavcem), na jejímž základě byl povolen vklad zástavního práva

k označeným nemovitostem do katastru nemovitostí ve prospěch žalovaného (dále jen „první zástavní smlouva“), je neúčinným právním úkonem vůči věřitelům, kteří uplatňují své právo vůči dlužníku v rámci insolvenčního řízení vedeného u insolvenčního soudu pod sp. zn. KSBR 39 INS 1490/2010 (bod I. výroku).

[2] Určil, že zástavní smlouva uzavřená dne 7. 10. 2009 mezi žalovaným (jako zástavním věřitelem) a dlužníkem (jako zástavcem), na jejímž základě bylo zapsáno zástavní právo k označeným movitým věcem do rejstříku zástav vedeného Notářskou komorou České republiky ve prospěch žalovaného (dále jen „druhá zástavní smlouva“), je neúčinným právním úkonem vůči věřitelům, kteří uplatňují své právo vůči dlužníku v rámci insolvenčního řízení vedeného u insolvenčního soudu pod sp. zn. KSBR 39 INS 1490/2010 (bod II. výroku).

[3] Nepřiznal žádnému z účastníků náhradu nákladů řízení (bod III. výroku).

2. Insolvenční soud – vycházejí z ustanovení § 83, § 235, § 239 odst. 1 a 3, § 240 a § 241 zákona č. 182/2006 Sb., o úpadku a způsobech jeho řešení (insolvenční zákon) – dospěl po provedeném dokazování k následujícím závěrům:

[1] Jelikož rozhodnutí o úpadku dlužníka bylo zveřejněno v insolvenčním rejstříku 30. 4. 2010, je incidenční žaloba (odpůrcí žaloba) doručená insolvenčnímu soudu 8. 7. 2010 včasná.

[2] K námitce nedostatku pasivní legitimace žalovaného insolvenční soud uvádí, že povinnost vydat plnění do majetkové podstaty (§ 239 odst. 1, část věty před středníkem insolvenčního zákona) nelze chápat jen jako vydání již poskytnutého plnění, ale je třeba pod tuto definici zahrnout i stav, kdy žalovaný nebude přímo cokoli vydávat do majetkové podstaty, ale také stav, kdy žalovaný stavem napadeným odpůrcí žalobou nebude nadále zatěžovat majetkovou podstatu dlužníka závazkem, který je schopen zkracovat majetek dlužníka (majetkovou podstatu). Povinnost vydat plnění je pouze povinnost navazující na určení neúčinnosti konkrétního právního úkonu a přichází v úvahu pouze tam, kde vydání plnění je z povahy úkonu možné. Nelze však opačně dovozovat, že tam, kde vydání plnění je z povahy posuzovaného úkonu vyloučeno (jako v této věci), nelze hovořit o neúčinnosti.

[3] Ustanovení § 235 odst. 1 insolvenčního zákona obsahuje obecnou definici neúčinného právního úkonu pro insolvenční řízení. Má-li být právní úkon nebo opomenutí posouzeno jako neúčinné, musí v jeho důsledku dojít ke zkrácení možnosti uspokojení věřitelů v rámci insolvenčního řízení nebo ke zvýhodnění některého z věřitelů oproti ostatním. Vedle obecné definice neúčinnosti obsahují § 240 až § 242 insolvenčního zákona „skutkové podstaty“ neúčinných právních úkonů. Při hodnocení právních úkonů z hlediska jejich neúčinnosti musí být naplněna jak obecná definice, tak i jedna ze skutkových podstat obsažených v § 240 až § 242 insolvenčního zákona.

[4] Ohledně pojmu „zkracuje možnost uspokojení věřitelů“ (v § 235 insolvenčního zákona) má insolvenční soud za to, že při případném uspokojení žalovaného z titulu napadených zajišťovacích institutů by nebylo možné použít částku 47 miliónů Kč pro provoz dlužníkovra podniku, a tím i pro věřitele nebo k přímému uspokojení dalších věřitelů. Pro naplnění této definice neúčinného právního úkonu není podstatné, jak dlužník naloží s předmětnou částkou. K druhé variantě obecného vymezení neúčinného právního úkonu vyjádřené spojením „zvýhodňuje některé věřitele na úkor jiných“ insolvenční soud uvádí, že žalovaný je na základě zástavních smluv věřitelem dlužníka ve smyslu ustanovení § 166 věty druhé insolvenčního zákona. Bez napadených smluvních vztahů by žalovaný vůbec nebyl věřitelem dlužníka v pozici zajištěného věřitele, a nerozšířil by tak okruh dlužníkových věřitelů.

[5] Insolvenční soud se neztotožňuje s argumentací žalovaného, že dlužník disponuje dostatečným majetkem k uspokojení všech věřitelů dlužníka a že existence zajištěných pohledávek žalovaného nemůže zkrátit uspokojení ostatních věřitelů. Z reorganizačního plánu schváleného v insolvenčním řízení na majetek dlužníka jednoznačně vyplývá, že majetek dlužníka v žádném případě nepokrývá všechny pohledávky věřitelů dlužníka; pro tento závěr svědčí také míra uspokojení věřitelů ve schváleném a účinném reorganizačním plánu.

[6] K tomu, že žalovaný zpochybňuje pohledávky věřitelů CL a T., insolvenční soud uvádí, že pohledávky obou těchto věřitelů byly řádně zjištěny při přezkumném jednání, jež se konalo 13. 7. 2010. V té době nebyl přípustný popěrný úkon věřitele, na čemž nemůže ničeho změnit skutečnost, že žalovaný se domáhá vyloučení uspokojení těchto pohledávek z insolvenčního řízení vedeného na majetek dlužníka u Ústavního soudu (ve věci vedené pod sp. zn. III ÚS 2677/10). Řízení u Ústavního soudu není skončeno a pro insolvenční soud je rozhodující stav v době vyhlášení rozsudku (§ 154 odst. 1 zákona č. 99/1963 Sb., občanského soudního řádu /dále též jen „o. s. ř.“/). I tyto pohledávky je proto třeba hodnotit pro účely možné míry uspokojení věřitelů dlužníka v insolvenčním řízení. Případný úspěch žalovaného v řízení u Ústavního soudu může vyvolat pouze stav zpochybnění oněch pohledávek v insolvenčním řízení a otázka pravosti, výše a pořadí pohledávek by musela být řešena incidenčním sporem, jehož výsledek nyní nelze předjímat.

[7] Žalovaný je věřitelem dlužníka, neboť na základě zástavních smluv je oprávněn požadovat po dlužníku plnění z titulu poskytnutého zajištění (zástav).

[8] Společnost C a dlužník jsou členy jednoho koncernu, přičemž ustanovení § 241 odst. 2 věty druhé a odst. 5 písm. b) insolvenčního zákona výslovně počítá s tím, že odporovatelný právní úkon se může týkat závazkových vztahů řešících situaci subjektů v koncernu.

[9] Podmínky pro posouzení daných právních úkonů jako zvýhodňujících ve smyslu § 241 odst. 1 insolvenčního zákona jsou naplněny, když bez uzavření zástavních smluv by se žalovaný nikdy nestal zajištěným věřitelem v takovém rozsahu. V okamžiku uzavření zástavních smluv již dlužník po delší dobu neplnil závazky vůči dalším věřitelům a byl v úpadku minimálně ve formě platební neschopnosti (§ 3 odst. 1 a 2 insolvenčního zákona). Přitom není podstatné, z jakých příčin úpadek vznikl.

[10] Insolvenční soud nepřijímá argumentaci žalovaného, že dlužník disponoval v rozhodné době dostatkem majetku k úhradě svých závazků, když reorganizační plán svědčí o opaku. Je rovněž naplněn časový rámec pro vznik neúčinného právního úkonu daný § 241 odst. 4 insolvenčního zákona, do nějž spadá okamžik uzavření zástavních smluv.

[11] Nejsou dány liberační důvody uvedené v § 241a odst. 5 písm. a) a b) insolvenčního zákona, když dlužník za uzavřené zástavní smlouvy ničeho neobdržel. Případný regres získaný dlužníkem od společnosti C by byl pouze náhradou za případnou ztrátu majetku, ale ničím jiným; nelze jej považovat za protihodnotu ve smyslu těchto ustanovení. Přiměřenou protihodnotou není ani žalovaným tvrzená údajná záchrana koncernu společnosti C a dlužníka realizovaná zpětvzetím insolvenčního návrhu na majetek společnosti C žalovaným.

[12] S přihlédnutím k závěrům, jež přijal k výkladu ustanovení § 241 insolvenčního zákona, insolvenční soud usuzuje, že jsou splněny též předpoklady neúčinnosti ve smyslu § 240 insolvenčního zákona.

3. K odvolání žalovaného V r c h n í s o u d v Olomouci rozsudkem ze dne 18. 4. 2013, č. j. 39 ICM 720/2010, 12 VSOL 5/2013-474 (KSBR 39 INS 1490/2010) potvrdil rozsudek insolvenčního soudu

(první výrok) a uložil žalovanému zaplatit žalobci na náhradě nákladů odvolacího řízení do tří dnů od právní moci rozsudku částku 13 265,40 Kč (druhý výrok).

4. Odvolací soud vyšel z ustanovení § 7 odst. 1, § 235, § 239 odst. 1 a 3, § 240 a § 241 odst. 1 insolvenčního zákona a dále z ustanovení § 152, § 153 odst. 1, § 155 odst. 1, § 156 a § 157 odst. 1 zákona č. 40/1964 Sb., občanského zákoníku (dále též jen „obč. zák.“), a po přezkoumání rozsudku insolvenčního soudu a zopakování a doplnění dokazování dospěl k následujícím závěrům:

[1] Odvolací soud se ztotožňuje se závěrem insolvenčního soudu, že odpůřčí žaloba je včasná a že zástavní smlouvy jsou podle ustanovení § 236 odst. 1 a § 240 odst. 1 až 3 insolvenčního zákona neúčinnými právními úkony, tedy právními úkony bez přiměřeného protiplnění.

[2] Účelem institutu odporovatelnosti je obecně zajistit ochranu věřitelů před krácením jejich pohledávek právními úkony dlužníka, jež vedou především ke zmenšení majetku dlužníka. Ustanovení § 235 a násl. insolvenčního zákona je zvláštní úpravou ve vztahu k obecné úpravě zakotvené v § 42a obč. zák., přičemž podle insolvenčního zákona mohou být odporovány i některé právní úkony, jimž podle občanského zákoníku úspěšně odporovat nelze. Neúčinnými mohou být jen takové právní úkony dlužníka, včetně opomenutí, které zkracují možnost uspokojení věřitelů (jejich pohledávek) nebo zvýhodňují některé věřitele na úkor jiných (§ 240 až § 242 insolvenčního zákona). Obecnou definici neúčinného právního úkonu pro insolvenční řízení tak obsahuje ustanovení § 235 odst. 1 insolvenčního zákona. Vedle obecné definice neúčinnosti obsahují ustanovení § 240 a § 242 insolvenčního zákona „skutkové podstaty“ neúčinných právních úkonů. Při hodnocení právních úkonů z hlediska jejich neúčinnosti musí být naplněna jak obecná definice podle ustanovení § 235 insolvenčního zákona, tak i jedna ze skutkových podstat v ustanovení § 240 až § 242 insolvenčního zákona.

[3] „Pozitivní“ vymezení první ze skutkových podstat obsahuje ustanovení § 240 odst. 1 až 3 insolvenčního zákona, „negativní“ vymezení pak ustanovení § 235 odst. 4 insolvenčního zákona. Jde o ustanovení postihující úkony, jimiž se dlužník zavázal k poskytnutí plnění bez přiměřeného protiplnění. Základním hlediskem pro posouzení, zda k takové situaci došlo, je ekvivalence, přiměřenost či vyváženost vzájemných plnění a z toho vyplývající zmenšení majetku dlužníka, případně snížení hodnoty nebo jeho znehodnocení. Pro závěr, že jde o neúčinný právní úkon, musí být naplněna obecná definice dle § 235 odst. 1 insolvenčního zákona, dále musí být kumulativně splněny předpoklady uvedené v § 240 odst. 1 až 3 insolvenčního zákona a současně musí jít o právní úkon uskutečněný ve lhůtě určené v § 240 odst. 4 insolvenčního zákona. Postačuje nedbalostní jednání a odlišné postavení (zacházení) mají osoby blízké nebo osoby tvořící s dlužníkem koncern. I v souvislosti s právními úkony bez přiměřeného protiplnění pak může nastat situace, kdy věřitelé nejsou poškozeni úbytkem majetku dlužníka, ale jeho právním zatížením (například zřízením zástavního práva nebo věcného břemene anebo uzavřením nevýhodné nájemní smlouvy). I takový právní úkon ve své podstatě znehodnocuje majetkovou podstatu a lze jej mít vůči věřitelům za neúčinný (pro účely insolvenčního řízení se na něj hledí, jako by nenastal).

[4] V přezkoumávané věci dlužník uzavřel s žalovaným (jako zástavním věřitelem) zástavní smlouvy, kterými zřídil zástavní právo ke svému majetku za účelem zajištění pohledávek žalovaného vůči jinému subjektu (obligacnímu dlužníku). Prokazatelně se tak stalo v době, kdy byl dlužník v úpadku nejméně ve formě platební neschopnosti. Měl totiž vůči více věřitelům (nejméně dvěma) peněžité závazky po dobu delší třiceti dnů po lhůtě splatností, které nebyl schopen plnit, neboť je neplnil po dobu delší tří měsíců po lhůtě splatnosti [§ 3 odst. 1 odst. 2 písm. b) insolvenčního zákona]. Zástavními smlouvami zřídil dlužník zástavní právo, aniž by (podle nich) obdržel jakékoliv protiplnění (zástavní právo bylo zřízeno bezúplatně). Žalovaný, který měl doposud peněžité pohledávky jen vůči obligacnímu dlužníku, získal těmito právními

úkony postavení zajištěného věřitele dlužníka (§ 2 písm. g/ insolvenčního zákona); jinými slovy se stal věřitelem dlužníka podle ustanovení § 298 insolvenčního zákona, čímž vůči (zástavnímu) dlužníku nabyl právo, aby jeho pohledávky za obligačním dlužníkem byly uspokojeny z výtěžku zpeněžení věci ve vlastnictví (zástavního) dlužníka. Kdyby nebylo zástavních smluv, byl by majetek, který je jejich předmětem, k dispozici ostatním (nezajištěným) věřitelům dlužníka.

[5] Žalovaný se stal věřitelem (zástavního) dlužníka až uzavřením zástavních smluv, takže nepřichází v úvahu aplikace ustanovení § 241 insolvenčního zákona.

[6] Vzhledem k době uzavření zástavních smluv a k době zahájení insolvenčního řízení je zřejmé, že právní úkony byly učiněny v době jednoho roku před zahájením insolvenčního řízení, přičemž nejde o právní úkony ve smyslu § 240 odst. 4 písm. a) až c) insolvenčního zákona.

[7] V tom, že dlužník získal regres vůči obligačnímu dlužníkovi a z toho titulu by pak mohl započíst pohledávku vůči pohledávkám, které proti němu má obligační dlužník, ani v tom, že žalovaný vzal zpět insolvenční návrh podaný na majetek obligačního dlužníka, čímž mu umožnil vyřešit jeho ekonomickou situaci (zpeněžení majetku za účelem uhrazení dluhů a znovuzahájení výroby), nespatřuje odvolací soud přiměřené protiplnění (přiměřený prospěch) ve smyslu ustanovení § 240 odst. 4 písm. d) insolvenčního zákona. Proto není třeba se zabývat naplněním další (kumulativní) podmínky dle § 240 odst. 4 písm. d) insolvenčního zákona a není důvodná námitka nedostatku pasivní věcné legitimace žalovaného.

[8] Odvolací soud nemá za důvodnou námitku žalovaného, že v insolvenčním řízení byly nesprávně zjištěny pohledávky společností CL a T, proti čemuž brojí ústavní stížností, jejíž úspěch by znamenal, že majetková podstata by postačovala k úhradě pohledávek věřitelů dlužníka bez ohledu na uzavřené zástavní smlouvy. Shodně s insolvenčním soudem uzavírá, že rozhodným by byl toliko výsledek řízení o incidenční žalobě a samotná ústavní stížnost (bez podání incidenční žaloby) ničeho nemění na zjištění pohledávek těchto věřitelů v insolvenčním řízení. Navíc z rozhodnutí (jde o usnesení) Nejvyššího soudu ze dne 25. 4. 2012, sen. zn. [29 ICdo 7/2012](#), uveřejněného pod číslem 113/2012 Sbírky soudních rozhodnutí a stanovisek (dále jen „R 113/2012“) [usnesení je – stejně jako další rozhodnutí Nejvyššího soudu zmíněná níže – dostupné i na webových stránkách Nejvyššího soudu], plyne, že ustanovení insolvenčního zákona ve znění účinném do 30. 3. 2011 o popěrném úkonu insolvenčního správce se uplatní (pro popěrný úkon věřitele), jen popře-li přihlášený věřitel pravost pohledávky jiného věřitele při přezkumném jednání, jež se konalo po vydání nálezu (pléna) Ústavního soudu sp. zn. [Pl. ÚS 14/10](#) (uveřejněného pod č. 241/2010 Sb.) [tento nálezný (dále jen „nálezný pléna“) je – stejně jako další rozhodnutí Ústavního soudu zmíněná níže – dostupný i na webových stránkách Ústavního soudu], tedy po 1. 7. 2010, avšak před jeho účinností (před 31. 3. 2011). Žalovaný netvrdí (a z insolvenčního spisu neplyne), že by při přezkumném jednání, které se konalo 13. 7. 2010, učinil takový popěrný úkon. Insolvenční soud sice pochybil, jestliže nerozhodl o návrhu žalovaného na přerušování řízení, vzhledem k výše uvedenému však nešlo o vadu, která mohla mít za následek nesprávné rozhodnutí ve věci.

[9] Námitku, že žalovaný neměl možnost se řádně seznámit s obsahem žalobcova podání z 13. 9. 2012 a insolvenční soud nevyhověl jeho žádosti o odročení jednání ze 14. 9. 2012, čímž bylo porušeno právo žalovaného na právní pomoc, princip rovnosti účastníků, případně právo žalovaného na spravedlivý proces, nemá odvolací soud za důvodnou. Žalovaný měl možnost seznámit se s žalobou před prvním jednáním soudu a vyjádřit se k ní, což učinil (podáním z 2. 8. 2012). Tím, že žalobce reagoval (podáním z 13. 9. 2012) na vyjádření žalovaného a současně doplnil žalobu o právní argumentaci ve vztahu ke skutkové podstatě neúčinných právních úkonů podle § 240 insolvenčního zákona (k níž žalovaný zaujal stanovisko již ve vyjádření k žalobě), pak v situaci, kdy soud není vázán právním posouzením věci účastníky, nebyla

porušena práva žalovaného a tím, že nevyhověl žádosti žalovaného o odročení jednání, nezatížil insolvenční soud řízení vadou, která mohla mít za následek nesprávné rozhodnutí ve věci.

[10] Jakkoli lze vytknout insolvenčnímu soudu, že v napadeném rozhodnutí neuvedl, proč neprovedl i další účastníky navržené důkazy (k úpadku dlužníka, včetně stavu peněžních prostředků dlužníka k úhradě jeho splatných závazků, k vědomosti žalovaného o úpadku dlužníka a k přiměřenému protiplnění), ani tato vada nemá (vzhledem k výše formulovaným právním závěrům) za následek nesprávné rozhodnutí ve věci. Nemá rozhodné, zda ke dni uzavření zástavních smluv byl dlužník v úpadku i ve formě předlužení, ani to, zda byli v úpadku jiní členové koncernu.

[11] Za důvodnou nemá odvolací soud ani námitku, že insolvenční soud byl nesprávně obsazen, poukazuje co do možnosti rozhodnout předmětný incidenční spor soudcem, který vede insolvenční řízení, na závěry formulované v usneseních Ústavního soudu ze dne 17. 10. 2012, sp. zn. [I. ÚS 87/12](#), a ze dne 20. 12. 2012, sp. zn. [II. ÚS 2063/2012](#).

[12] K námitce žalovaného, že je nutno přihlídnout k zásadě, podle níž nemůže nikdo mít prospěch ze své vlastní nepoctivosti (*nemo turpitudine suam allegare potest*), poukazuje odvolací soud na to, že aplikovat tuto zásadu (pro chování dlužníka) na insolvenčního správce, který jediný může podat odpůrcí žalobu, by znamenalo popřít samotný účel institutu odporovatelnosti.

## II.

### Dovolání a vyjádření k němu

5. Proti rozsudku odvolacího soudu podal žalovaný „v celém rozsahu“ dovolání, jehož přípustnost vymezuje ve smyslu ustanovení § 237 o. s. ř. argumentem, že napadené rozhodnutí závisí na vyřešení právní otázky, při jejímž řešení se odvolací soud odchýlil od ustálené rozhodovací praxe dovolacího soudu, a na (čtyřech) právních otázkách, které v rozhodování dovolacího soudu dosud nebyly vyřešeny. Jde o posouzení:

a/ pasivní věcné legitimace v řízení o odpůrcí žalobě insolvenčního správce dle ustanovení § 235 a násl. insolvenčního zákona pro případ, že žalovaný nepřijal od dlužníka na základě odporovaného úkonu žádné plnění (neřešeno dovolacím soudem),

b/ zástavní smlouvy k zajištění pohledávek za třetí osobou (odlišnou od dlužníka), „kdy nedošlo k úniku žádného plnění z majetkové podstaty“, jako odporovatelného právního úkonu ve smyslu ustanovení § 235 a násl. insolvenčního zákona (neřešeno dovolacím soudem),

c/ odepření popěrného práva věřitele ve spojení s dostatkem majetku k uspokojení všech relevantních pohledávek věřitelů (odchýlení od ustálené rozhodovací praxe dovolacího soudu).

d/ zkrácení možnosti uspokojení věřitelů či zvýhodnění na úkor jiných věřitelů ve smyslu ustanovení § 235 insolvenčního zákona pro případ, že by ostatní věřitelé byli uspokojeni shodně i kdyby odporované úkony nebyly neúčinné (neřešeno dovolacím soudem),

e/ zpětvzetí insolvenčního návrhu, kterým bylo dlužníku umožněno vyřešit jeho ekonomickou situaci, a vzniku regresního práva dlužníka jako přiměřeného protiplnění ve smyslu ustanovení § 240 odst. 1 insolvenčního zákona, respektive jako přiměřeného prospěchu ve smyslu ustanovení § 240 odst. 4 písm. d/ insolvenčního zákona (neřešeno dovolacím soudem).

6. Dovolatel namítá, že je dán dovolací důvod dle § 241a odst. 1 o. s. ř. (tedy, že napadené rozhodnutí spočívá na nesprávném právním posouzení věci), a požaduje, aby Nejvyšší soud zrušil rozhodnutí

soudů obou stupňů a věc vrátil soudu prvního stupně k dalšímu řízení.

7. Konkrétně dovolatel argumentuje k přdestřeným právním otázkám následovně:

a) K pasivní věcné legitimaci.

8. Potud dovolatel odkazuje na dikci § 239 odst. 1 insolvenčního zákona jako na ustanovení vymezující okruh pasivně věcně legitimovaných subjektů, dovolává se potud z literatury díla KOTOUČOVÁ, J. a kol.: Zákon o úpadku a způsobech jeho řešení (insolvenční zákon). Komentář. 1. vydání. Praha: C. H. Beck. 2010 (dále jen „Kotoučová“), s. 525, jakož i článku KOZÁK, J.: Insolvenční zákon krok za krokem, v časopise Konkurz a vyrovnání č. 2, ročníku 2007.

9. Míní, že jelikož na základě předmětných zástavních smluv nepřijal žádné plnění, není osobou, která má povinnost vydat dlužníkovu plnění do majetkové podstaty, v důsledku čehož není ve sporu pasivně věcně legitimován.

b) K zástavní smlouvě.

10. Dovolatel nemá za správný závěr odvolacího soudu, že v souvislosti s právními úkony bez přiměřeného protiplnění může nastat situace, kdy věřitelé nejsou poškozeni úbytkem majetku dlužníka, ale jeho právním zatížením.

11. Usuzuje, že kromě shora zmíněného ustanovení § 239 odst. 1 insolvenčního zákona vyvrací tento závěr i jazykový výklad ustanovení § 236 odst. 1 insolvenčního zákona, dle kterého dlužníkovu plnění z neúčinných právních úkonů náleží do majetkové podstaty a ustanovení § 237 odst. 1 insolvenčního zákona, dle kterého mají osoby povinnost vydat do majetkové podstaty dlužníkovu plnění z neúčinných právních úkonů. Stejně jako v ustanovení § 239 odst. 1 insolvenčního zákona se v § 236 odst. 1 a § 237 odst. 1 insolvenčního zákona hovoří o dlužníkově plnění, které musel dovolatel přijmout, a které tak bezesporu představuje nezbytný předpoklad pro užití institutu odporovatelnosti právních úkonů.

12. Tento závěr plyne rovněž ze samotného účelu institutu odporovatelnosti dlužníkovým právním úkonům, kterým je zabránit již uskutečněnému úniku majetkových hodnot z majetkové podstaty, nedůvodně poškozujícímu ostatní věřitele. Z majetkové podstaty ale žádné plnění neuniklo, a není zde tedy ani právní úkon, kterému by bylo možné odporovat.

13. Zástavní smlouvy k zajištění pohledávek za třetí osobou (odlišnou od dlužníka) nejsou odporovatelné i proto, že zástavní dlužník (insolvenční dlužník) má v případě realizace zástavního práva regres vůči obligačnímu dlužníku (společnosti C) a nedojde tedy ke snížení aktiv, protože zástavní dlužník získá dobytnou regresní pohledávku. Ze seznamu pohledávek vypracovaného společností C v insolvenčním řízení vedeném na její majetek u insolvenčního soudu vyplývá, že měla za dlužníkem pohledávku přesahující 360 miliónů Kč. Dlužník by tak mohl tyto vzájemné pohledávky jednostranně započíst. Plnil by tedy z důvodu realizace zástavního práva, ale zároveň by mu v důsledku započtení zanikl jeho závazek vůči společnosti C. Kdyby zástavní právo neexistovalo, musel by dlužník stejně plnit, ovšem z titulu svého nezapočteného závazku vůči společnosti C. Navíc je třeba zdůraznit, že nemusí dojít ke zpeněžení zástavy, jelikož zástavní právo zanikne taktéž složením ceny zástavy zástavnímu věřiteli.

c) K odnětí popěrného práva.

14. Dovolatel dovozuje, že přes existenci jeho pohledávek z odporovaných zástavních smluv dostačuje dlužníkuv majetek k uspokojení všech „relevantních“ pohledávek věřitelů, pročez nemůže dojít ke zkrácení uspokojení věřitelů nebo k jejich zvýhodnění na úkor jiných věřitelů. Tento názor

buduje na předpokladu, že v insolvenčním řízení neměly být zjištěny pohledávky společností CL a T, a zdůrazňuje, že ústavní stížností vedenou u Ústavního soudu pod sp. zn. [III. ÚS 2677/10](#) brojí proti tomu, že pohledávky těchto společností byly zjištěny, byť měly být popřeny na přezkumném jednání.

15. Dovolatel má za nesprávný úsudek odvolacího soudu, že rozhodným by byl toliko výsledek řízení o incidenční žalobě podané dovolatelem na základě jeho popěrného úkonu (a ústavní stížnost samotná bez podání takové žaloby nemění nic na zjištění pohledávek společností CL a T), jakož i úsudek odvolacího soudu (odvolávající se na R 113/2012), že ustanovení insolvenčního zákona ve znění účinném do 30. 3. 2011 o popěrném úkonu insolvenčního správce se uplatní (pro popěrný úkon věřitele), jen popře-li přihlášený věřitel pravost pohledávky jiného věřitele při přezkumném jednání, jež se konalo po vydání nálezů pléna Ústavního soudu (po 1. 7. 2010), avšak před jeho účinností (před 31. 3. 2011).

16. Má za to, že jde o názor rozporný s R 113/2012 i se závěry obsaženými v usnesení Nejvyššího soudu ze dne 26. 9. 2012, sen. zn. 29 NSČR 54/2012 (jde o usnesení uveřejněné v časopise Soudní judikatura číslo 8, ročník 2013, pod číslem 116) a že pohledávku bylo možné popřít v uvedeném období i mimo přezkumné jednání, což učinil podáním z 9. 7. 2010, uveřejněným v insolvenčním rejstříku 12. 7 2010. Žalobce měl poučit společnosti CL a T o možnosti podat incidenční žalobu vůči dovolateli; zůstal-li nečinným, nelze dovolateli vytýkat, že pouhé podání ústavní stížnosti nestačí.

d) Ke zkrácení dlužnickových věřitelů.

17. Dovolatel míní, že zástavní smlouvy nezkracují možnost upokojení věřitelů ani nezvýhodňují některé věřitele na úkor jiných ve smyslu § 235 odst. 1 insolvenčního zákona.

18. Vzhledem k probíhajícím incidenčním sporům týkajícím se pohledávek z titulu zástavních smluv určuje schválený reorganizační plán, že pohledávky ze zástavních smluv budou v rámci reorganizace uspokojeny nejvýše do částky 47 5945 36,11 Kč, a nebudou-li dovolatelovy pohledávky ze zástavních smluv zjištěny, je dlužník oprávněn tyto prostředky složené na zvláštním bankovním účtu použít podle svého uvážení. Jinak řečeno, kdyby dovolatel neuspěl v incidenčních sporech, nebyly by tyto prostředky použity k uspokojení ostatních věřitelů (ti by nebyli uspokojeni ve větší míře). O zkrácení možnosti uspokojení věřitelů nebo o zvýhodnění dovolatele na úkor jiných věřitelů by bylo možné uvažovat, pouze kdyby tyto prostředky měly být (dle reorganizačního plánu) použity k vyššímu uspokojení věřitelů, což se v dané věci nestane.

19. Věřitelé se schválením reorganizačního plánu svobodně rozhodli, že plnění z odporovaného právního úkonu nechtějí a dobrovolně je ponechají dlužníku. Pak ale nelze dovodit, že zástavní smlouvy zkracují možnost uspokojení věřitelů nebo že zvýhodňují některé věřitele na úkor jiných; všichni věřitelé budou uspokojeni na základě svého vlastního svobodného rozhodnutí ve stejné míře bez ohledu na účinnost zástavních smluv.

20. Okamžikem rozhodným pro posouzení, zda je naplněn znak krácení uspokojení věřitelů nebo zvýhodnění věřitelů na úkor jiných, je (dle dovolatele) jak okamžik, kdy byl učiněn odporovaný právní úkon, tak (zároveň) okamžik vyhlášení rozsudku (o odpůrcí žalobě). První z označených okamžiků je dán samou podstatou neúčinného právního úkonu, druhý pak plyne z ustanovení § 154 odst. 1 o. s. ř. ve spojení s teleologickým výkladem institutu neúčinného právního úkonu.

21. Kdyby k okamžiku vyhlášení rozsudku (o odpůrcí žalobě) žádný z věřitelů nemohl být poškozen odporovaným právním úkonem, pozbylo by řízení o odpůrcí žalobě smyslu a bylo by namíste žalobu zamítnout. Tak je tomu (vzhledem ke schválenému reorganizačnímu plánu) i v tomto případě.

e) K přiměřenému protiplnění nebo k přiměřenému prospěchu.

22. Dovolatel souhlasí s odvolacím soudem potud, že nepřichází v úvahu aplikace § 241 insolvenčního zákona, nikoli však s jeho závěrem, že zástavní smlouvy představují úkony bez přiměřeného protiplnění dle ustanovení § 240 odst. 1 až 3 insolvenčního zákona a že nejsou naplněny podmínky dle ustanovení § 240 odst. 4 insolvenčního zákona.

23. Oproti odvolacímu soudu má dovolatel za to, že dlužník obdržel přiměřené protiplnění, respektive se zřetelem ke všem okolnostem důvodně předpokládal, že ze zástavních smluv bude mít přiměřený prospěch.

24. Usuzuje, že při zkoumání ekvivalentnosti plnění není možné posuzovat pouze přímo obdržený majetkový prospěch dlužníka; je rovněž nutné přihlídnout k ostatním relevantním skutečnostem, a to zejména ke koncernovým vztahům společnosti C (jako mateřské společnosti) a dlužníka (jako dceřiné společnosti) a k důvodům a účelu uzavření zástavních smluv.

25. V souvislosti s koncernovými vztahy je vhodné poznamenat (uvádí dovolatel), že v koncernu je sice zachována právní samostatnost jednotlivých subjektů, ale jejich hospodářský základ je všem společný. V koncernu převažuje zájem celku (koncernu) nad zájmem jednotlivých společností, přičemž na jednotlivé články koncernu je z hospodářského pohledu nazíráno jako na celek.

26. Na společnost C byl podán insolvenční návrh a jediný způsob, jakým mohla ona (respektive celý koncern včetně dlužníka) zůstat i nadále životaschopná, představovala její restrukturalizace (úpadek společnosti C měl být překonán restrukturalizací jejích dluhů, zpeněžením části jejího majetku a vstupem strategického investora). K tomu, aby mohla společnost C provést restrukturalizaci, musela předejít prohlášení svého úpadku soudem tím, že dovolatel vezme zpět insolvenční návrh, což se stalo na základě dohody se společností C z 27. 7. 2009 (dále jen „dohoda“), jež vedle závazku vzít zpět insolvenční návrh a zřídit zajištění zástavními smlouvami zahrnovala i závazek dovolatele nevymáhat do 27. 7. 2010 pohledávky zajištěné zástavním právem dle zástavních smluv.

27. Dovolatel zdůrazňuje, že právě díky zpětvzetí insolvenčního návrhu, který podal na majetek společnosti C, byla možná restrukturalizace jak společnosti C, tak dlužníka. Prospěch dlužníka tak spočíval v tom, že měl možnost zpeněžit svůj majetek za účelem uhrazení dluhů a znovu zahájit výrobu, k čemuž ve skutečnosti opravdu došlo. Žalovaný tak jako přiměřené protiplnění vidí rovněž to, že dlužníku, potažmo celému koncernu, umožnil vyřešit jeho složitou ekonomickou situaci. Je tak zřejmé, že uzavření dohody se společností C a následné zpětvzetí insolvenčního návrhu poskytlo šanci celému koncernu včetně dlužníka konsolidovat svoji ekonomickou situaci a zahájit opět výrobu na pile Ptení. Protiplnění ve formě zajištění pohledávek za společností C se jeví jako zcela adekvátní riziku, které dovolatel podstoupil zpětvzetím insolvenčního návrhu (ztratil kontrolu nad nakládáním s majetkem společnosti C, kterou by jinak měl v průběhu insolvenčního řízení).

28. V běžném obchodním styku je přitom zcela obvyklé uzavírání dohod mezi dlužníkem a věřitelem v případě platební neschopnosti dlužníka (tzv. standstill agreement). Předmětem takové dohody je, že věřitel se zaváže posečkat určitou dobu s vymáháním svých pohledávek za dlužníkem (jako v této věci) a dlužník poskytne jako protiplnění dostatečné zajištění těchto pohledávek. Zřízení zástavního práva tak bylo zcela běžným protiplněním k závazku dovolatele vyplývajícím z dohody. V případě koncernů je pak běžné, že jsou pro záchranu jedné ze společností koncernu před úpadkem využity jiné články koncernu. Dochází tak např. k tomu, že dceřiná společnost převezme ručení za úvěr mateřské společnosti nebo (jako v tomto případě) zřídí zástavní právo ke svému majetku ve prospěch třetí osoby.

29. Kromě výše uvedeného považuje dovolatel za přiměřené protiplnění (respektive za přiměřený prospěch), že dlužník (coby zástavní dlužník) by mohl uplatnit své postihové právo vůči společnosti C (coby osobnímu dlužníku), když regresní náhrada byla dobytá i v době uzavření zástavních smluv.

30. Dovolatel též uvádí (ve vazbě na odvolací tvrzení o vadách řízení před insolvenčním soudem, jež odvolací soud neměl za vady, které mohly mít za následek nesprávné rozhodnutí ve věci), že je i nadále přesvědčen, že řízení před insolvenčním soudem je postiženo vadou, která mohla mít za následek nesprávné rozhodnutí ve věci, a že rozsudek insolvenčního soudu je nepřezkoumatelný (jelikož z jeho odůvodnění na mnoha místech není zřejmé, na základě jakých důkazů učinil insolvenční soud svá skutková zjištění a na čem založil své právní hodnocení ani proč neprovedl veškeré důkazy navržené dovolatelem /jak dovolatel podrobně popsal v odvolání/).

31. Žalobce ve vyjádření navrhuje dovolání zamítnout, maje za to, že:

[1] Dovolatel je ve sporu pasivně věcně legitimován a ustanovení § 239 odst. 1 insolvenčního zákona nelze vykládat jako taxativní definici účastenství v incidenčním sporu (potud žalobce následně poukázal na rozsudek Nejvyššího soudu ze dne 31. 3. 2014, sen. zn. [29 ICdo 13/2012](#)).

[2] Regresní nárok může dlužníku vzniknout (vůči společnosti C jako obligačnímu dlužníku) až plněním zástavního dlužníka zástavnímu věřiteli.

[3] Pohledávka dlužníka z titulu regresního nároku vůči společnosti C bude pohledávkou nezajištěnou a vzhledem k řešení úpadku společnosti C konkursem prakticky nedobytnou.

[4] Okamžikem rozhodným pro posouzení, zda došlo ke zkrácení věřitelů nebo ke zvýhodnění věřitele na úkor jiných, je podle judikatury Nejvyššího soudu účinnost odporovaného právního úkonu. Srov. (u mimosmluvní odporovatelnosti) rozsudek Nejvyššího soudu ze dne 27. 6. 2012, sp. zn. [21 Cdo 2975/2011](#), uveřejněný v časopise Soudní judikatura č. 3, ročník 2013, č. 25. Odporovatelný úkon se udál v určitém čase, okruh právně relevantních skutečností je tak v čase uzavřen a nové skutečnosti lze používat jen k adekvátnějšímu hodnocení dobových skutečností. Samy o sobě však tyto nové skutečnosti nemohou hrát žádnou vlastní samostatnou roli v dobovém „příběhu“. To platí i pro skutečnost, jak bude v budoucnu naloženo s výtěžkem incidenčního sporu.

[5] Podání žalovaného nesplňovalo náležitosti popěrného úkonu a k popření nedošlo při přezkumném jednání (jehož se žalovaný vůbec nezúčastnil). Srov. i usnesení Ústavního soudu ze dne 26. 9. 2013, sp. zn. [III. ÚS 2384/10](#), a ze dne 10. 10. 2013, sp. zn. [III. ÚS 2677/10](#) (druhé usnesení se týká přímo věci žalovaného).

[6] Regresní nárok nepřináší jeho věřiteli žádný prospěch (přiměřeným prospěchem není vrácení toho, oč dlužníka předtím připravila dotčená osoba) a argumentace ke zpětvzetí insolvenčního návrhu je nepřiléhavá na první pohled (potud žalobce následně poukázal na závěry rozsudku Nejvyššího soudu sen. zn. [29 ICdo 13/2012](#) k přiměřenosti protiplnění v režimu ustanovení § 241 insolvenčního zákona).

[7] Zajišťuje-li dlužník cizí závazek, pak od věřitele takového závazku nikdy nic neobdrží, bez ohledu na to, zda zajišťuje existující nebo budoucí závazek. V takovém případě ztrácí smysl rozlišovat závazek existující a neexistující. Jde tedy o situaci, kdy dlužník nezíská žádnou protihodnotu, avšak věřiteli se dostane právo na vyšší uspokojení, a tudíž o skutkovou podstatu zvýhodnění.

### **III.**

#### **Přípustnost dovolání**

32. S přihlédnutím k době vydání napadeného rozhodnutí je pro dovolací řízení rozhodný občanský soudní řád ve znění účinném od 1. 1. 2013 do 31. 12. 2013 (srov. usnesení Nejvyššího soudu ze dne 29. 5. 2014, sen. zn. [29 ICdo 33/2014](#), uveřejněné pod číslem 92/2014 Sbírky soudních rozhodnutí a stanovisek).

33. Nejvyšší soud se nejprve zabýval přípustností dovolání.

34. Dovolání v dané věci nesměruje proti žádnému z usnesení vypočtených v § 238a o. s. ř., takže zbývá určit, zda je přípustné podle § 237 o. s. ř. (když pro daný případ neplatí žádné z omezení přípustnosti dovolání podle § 237 o. s. ř., vypočtených v § 238 o. s. ř.).

35. Podle ustanovení § 241a odst. 2 o. s. ř. je obligatorní náležitostí dovolání požadavek, aby dovolatel v dovolání uvedl, v čem spatřuje splnění předpokladů přípustnosti dovolání. Může-li být dovolání přípustné jen podle § 237 o. s. ř., je dovolatel povinen v dovolání vymezit, které z tam uvedených hledisek považuje za splněné, přičemž k projednání dovolání nepostačuje pouhá citace textu ustanovení § 237 o. s. ř. (či jeho části).

36. K vymezení přípustnosti dovolání srov. především usnesení Nejvyššího soudu ze dne 25. 9. 2013, sp. zn. [29 Cdo 2394/2013](#), uveřejněné pod číslem 4/2014 Sbírky soudních rozhodnutí a stanovisek. Srov. ostatně též usnesení Ústavního soudu ze dne 21. 1. 2014, sp. zn. [I. ÚS 3524/13](#), ze dne 12. 2. 2014, sp. zn. [IV. ÚS 3982/13](#), ze dne 17. 4. 2014, sp. zn. [III. ÚS 695/14](#), a ze dne 24. 6. 2014, sp. zn. [IV. ÚS 1407/14](#).

37. Dovolatel napadá rozsudek odvolacího soudu dovoláním „v celém jeho rozsahu“, tedy i v té části prvního výroku, kterou odvolací soud potvrdil rozsudek insolvenčního soudu ve výroku o nákladech řízení a ve druhém výroku o nákladech odvolacího řízení. V rozsahu týkajícím se těchto výroků není přípustnost dovolání řádně vymezena, když argumentaci na téma rozhodnutí o nákladech řízení dovolání v žádné své části ani neobsahuje. Nejvyšší soud proto potud dovolání odmítl podle ustanovení § 243c odst. 1 věty první o. s. ř. jako neprojednatelné.

38. K argumentaci, jejímž prostřednictvím dovolatel vymezuje přípustnost dovolání proti potvrzujícímu výroku rozsudku odvolacího soudu ve věci samé, uvádí Nejvyšší soud následující:

a) K pasivní věcné legitimaci

39. Co do řešení této právní otázky sjednotil Nejvyšší soud rozhodovací praxi obecných soudů judikaturou přijatou po podání dovolání v této věci. Jde především o rozsudek Nejvyššího soudu ze dne 29. 4. 2014, sen. zn. [29 ICdo 14/2012](#), uveřejněný pod číslem 113/2014 Sbírky soudních rozhodnutí a stanovisek (dále jen „R 113/2014“), jenž vychází ze závěrů obsažených v rozsudku Nejvyššího soudu ze dne 31. 3. 2014, sen. zn. [29 ICdo 13/2012](#).

40. V R 113/2014 Nejvyšší soud shrnul, že:

[1] V obecných poměrech je při výkladu ustanovení § 42a obč. zák. judikatura Nejvyššího soudu ustálena v závěru, podle něhož věřitel může za podmínek uvedených v tomto ustanovení odporovat právnímu úkonu, kterým zástavní věřitel uplatnil právo na uspokojení své pohledávky ze zástavy, k níž vzniklo zástavní právo na základě smlouvy o zřízení zástavního práva uzavřené mezi dlužníkem a zástavním věřitelem. Samotná smlouva o zřízení zástavního práva není odporovatelným právním úkonem proto, že sama o sobě nevede ke zmenšení majetku dlužníka; odporovat lze (až) právnímu úkonu, jímž zástavní věřitel uplatňuje právo na uspokojení pohledávky ze zástavy (k tomu srov. rozsudek Nejvyššího soudu ze dne 27. 8. 2013, sp. zn. [21 Cdo 2041/2012](#), uveřejněný pod číslem 18/2014 Sbírky soudních rozhodnutí a stanovisek).

[2] V poměrech insolvenčního zákona se však shora uvedený závěr neprosadí. Je tomu tak již proto, že insolvenční zákon (na rozdíl od občanského zákoníku) v ustanovení § 241 odst. 3 písm. d) výslovně určuje, že zvýhodňujícím (a tudíž neúčinným a odporovatelným ve smyslu ustanovení § 235 odst. 1 a § 241 odst. 4 insolvenčního zákona) právním úkonem je (mimo jiné)

úkon, kterým dlužník poskytl svůj majetek k zajištění již existujícího závazku, ledaže jde o vznik zajištění v důsledku změn vnitřního obsahu zastavené věci hromadné.

41. Jinými slovy, neúčinným (a napadnutelným odpůrcí žalobou podle ustanovení § 239 insolvenčního zákona) je i právní úkon popsáný v ustanovení § 241 odst. 3 písm. d/ insolvenčního zákona, aniž by (dosavadní) majetek dlužníka (zástava) fakticky opustil majetkovou podstatu dlužníka. Účelem této právní úpravy je i v tomto případě „navrátit“ zástavu do majetkové podstaty dlužníka, a to v tom smyslu, že z výtěžku zpeněžení zástavy nebude uspokojen přednostně (popřípadě vzhledem k výši výtěžku zpeněžení „jen“) věřitel, jenž uplatnil právo na uspokojení ze zajištění, nýbrž obecně nezajištění věřitelé. A ještě jinak, je-li smlouva, kterou dlužník poskytl svůj majetek k zajištění (smlouva o zřízení zástavního práva), zvýhodňujícím právním úkonem (...), může insolvenční správce zabránit nežádoucím důsledkům (spočívajícím ve zvýhodnění zástavního věřitele a současném znevýhodnění ostatních věřitelů) právě podáním žaloby, kterou bude tomuto právnímu úkonu dlužníka odporovat.

42. Napadené rozhodnutí je s těmito závěry v souladu a důvod přistoupit ke změně své rozhodovací praxe na základě podaného dovolání Nejvyšší soud neshledává. Důvod připustit dovolání pro řešení označené otázky tak není dán.

b) K zástavní smlouvě.

43. Také potud odpovídají závěry obsažené v napadeném rozhodnutí závěrům plynoucím z R 113/2014, z něž se podává, že zástavní smlouva zatěžuje majetek dlužníka, aniž by došlo k úbytku majetku dlužníka (aniž by zde bylo plnění, jehož vydání do majetkové podstaty by žalobce mohl po žalovaném žádat nebo za něž by žalovaný měl zaplatit do majetkové podstaty relativní náhradu). Podstatné je, že případné vyslovení neúčinnosti zástavních smluv povede k tomu, že z výtěžku zpeněžení zástavy nebude uspokojen přednostně (popřípadě „jen“) věřitel, jenž uplatnil právo na uspokojení ze zajištění [zde dovolatel, jenž má vůči (insolvenčnímu) dlužníku jen zástavní pohledávku (dlužník není jeho dlužníkem obligačním, nýbrž pouze dlužníkem zástavním)].

44. Důvod přistoupit ke změně své rozhodovací praxe (a připustit dovolání) pro řešení označené otázky tak opět není dán.

c) K odnětí popěrného práva.

45. Závěr odvolacího soudu, že ustanovení insolvenčního zákona ve znění účinném do 30. 3. 2011 o popěrném úkonu insolvenčního správce se uplatní (pro popěrný úkon věřitele), jen popře-li přihlášený věřitel pravost pohledávky jiného věřitele při přezkumném jednání, jež se konalo po vydání nálezu pléna Ústavního soudu (po 1. 7. 2010), avšak před jeho účinností (před 31. 3. 2011), neodporuje judikatuře Nejvyššího soudu (jak dovozuje dovolatel), a naopak odpovídá později přijatému rozhodnutí Nejvyššího soudu. Konkrétně jde o usnesení ze dne 27. 9. 2013, sen. zn. [29 ICdo 33/2012](#) (uveřejněné v časopise Soudní judikatura č. 11, ročník 2014, č. 134), v němž Nejvyšší soud uzavřel, že v době před vydáním nálezu pléna Ústavního soudu mohli věřitelé v insolvenčním řízení účinně popřít pohledávky jiných (rovněž přihlášených věřitelů) jen při přezkumném jednání. Věřitelům, kteří tak neučinili, nezaložil tento nálezh možnost dodatečného popření pohledávek, které již byly řádně přezkoumány. K tomu lze dále odkázat na (žalobcem ve vyjádření k dovolání zmíněná) usnesení Ústavního soudu sp. zn. [III. ÚS 2384/10](#) a sp. zn. [III. ÚS 2677/10](#). Ostatně, prostá existence posledně označeného rozhodnutí Ústavního soudu činí právně bezcennou argumentaci založenou na předpokladu, že zjištění pohledávek společností CL a T bude zpochybněno tím, že dovolatel uspěje s ústavní stížností, kterou podal ve věci nerespektování popěrného úkonu, který učinil 9. 7. 2010 mimo přezkumné jednání. Jde totiž o usnesení, kterým Ústavní soud odmítl právě tuto ústavní stížnost.

46. Důvod připustit dovolání pro řešení této otázky tak též není dán.

d) Ke zkrácení dlužnickových věřitelů.

e) K přiměřenému protiplnění nebo k přiměřenému prospěchu.

47. Potud jde o otázky dovolacím soudem v insolvenčních souvislostech nezodpovězené, takže ohledně nich je dovolání přípustné podle § 237 o. s. ř.

#### **IV.**

#### **Důvodnost dovolání**

48. Právní posouzení věci je obecně nesprávné, jestliže odvolací soud posoudil věc podle právní normy, jež na zjištěný skutkový stav nedopadá, nebo právní normu, sice správně určenou, nesprávně vyložil, případně ji na daný skutkový stav nesprávně aplikoval.

49. Skutkový stav věci, jak byl zjištěn soudy nižších stupňů, dovoláním nebyl (ani nemohl být) zpochybněn a Nejvyšší soud z něj při dalších úvahách vychází.

50. Podle ustanovení § 235 odst. 1 insolvenčního zákona neúčinnými jsou právní úkony, kterými dlužník zkracuje možnost uspokojení věřitelů nebo zvýhodňuje některé věřitele na úkor jiných. Za právní úkon se považuje též dlužníkovu opomenutí.

51. Podle ustanovení § 240 insolvenčního zákona právním úkonem bez přiměřeného protiplnění se rozumí právní úkon, jímž se dlužník zavázal poskytnout plnění bezúplatně nebo za protiplnění, jehož obvyklá cena je podstatně nižší než obvyklá cena plnění, k jehož poskytnutí se zavázal dlužník (odstavec 1). Právním úkonem bez přiměřeného protiplnění se rozumí pouze právní úkon, který dlužník učinil v době, kdy byl v úpadku, nebo právní úkon, který vedl k dlužníkovu úpadku. Má se za to, že právní úkon bez přiměřeného protiplnění učiněný ve prospěch osoby dlužníku blízké nebo osoby, která tvoří s dlužníkem koncern, je úkonem, který dlužník učinil v době, kdy byl v úpadku, (odstavec 2). Právnímu úkonu bez přiměřeného protiplnění lze odporovat, byl-li učiněn v posledních třech letech před zahájením insolvenčního řízení ve prospěch osoby dlužníku blízké nebo osoby, která tvoří s dlužníkem koncern, anebo v době 1 roku před zahájením insolvenčního řízení ve prospěch jiné osoby (odstavec 3). Právním úkonem bez přiměřeného protiplnění není a/ plnění uložené právním předpisem, b/ příležitostný dar v přiměřené výši, c/ poskytnutí plnění, kterým bylo vyhověno ohledům slušnosti, nebo d/ právní úkon, o kterém dlužník se zřetelem ke všem okolnostem důvodně předpokládal, že z něj bude mít přiměřený prospěch, a to za předpokladu, že nešlo o úkon učiněný ve prospěch osoby dlužníkovi blízké nebo osoby, která tvoří s dlužníkem koncern, a že osoba, v jejíž prospěch byl úkon učiněn, nemohla ani při náležité pečlivosti poznat, že dlužník je v úpadku, nebo že by tento úkon mohl vést k úpadku dlužníka.

52. V této podobě, pro věc rozhodné, platila citovaná ustanovení insolvenčního zákona již v době uzavření zástavních smluv a později nedoznala změn.

53. K otázkám, pro jejichž zodpovězení připustil dovolání, činí Nejvyšší soud následující závěry.

d) Ke zkrácení dlužnickových věřitelů

54. V rozsudku ze dne 27. 2. 2014, sp. zn. [29 Cdo 677/2011](#), uveřejněném pod č. 60/2014 Sbírky soudních rozhodnutí a stanovisek, Nejvyšší soud vysvětlil, že ponechají-li se stranou právní úkony, které dlužník učinil poté, co nastaly účinky spojené se zahájením insolvenčního řízení, v rozporu s § 111 a § 246 odst. 2 insolvenčního zákona, lze podle ustanovení § 235 až § 243 insolvenčního zákona odporovat jen těm právním úkonům dlužníka, jež jsou taxativně vypočteny v § 240 až § 242

insolvenčního zákona.

55. K tomu dodal, že ustanovení § 235 odst. 1 věty první insolvenčního zákona není samostatnou definicí neúčinného právního úkonu dlužníka; pouze pojmenovává základní rys takového právního úkonu dlužníka, totiž že jde o právní úkon nebo o právní úkony, kterými dlužník „zkracuje“ možnost uspokojení věřitelů nebo „zvýhodňuje“ některé věřitele na úkor jiných. Z ustanovení § 240 až § 242 insolvenčního zákona se pak podává, že právě jejich prostřednictvím se dává (pro insolvenční účely) obsah pojmu „zkracující právní úkon dlužníka“ a „zvýhodňující právní úkon dlužníka“.

56. V R 113/2014 pak Nejvyšší soud též vysvětlil, že na situaci, kdy (insolvenční) dlužník zajišťuje zástavní smlouvou zřizující věřiteli zástavní právo váznoucí na jeho majetku pohledávky (zástavního) věřitele za třetí osobou (obligačním dlužníkem, zde společností C), se nevztahuje ustanovení § 241 odst. 3 písm. d) insolvenčního zákona (jak přílehavě rozpoznal odvolací soud). Zástavní smlouvy, jimiž se dlužník zavázal poskytnout plnění bezúplatně nebo za protiplnění, jehož obvyklá cena je podstatně nižší než obvyklá cena plnění, k jehož poskytnutí se zavázal dlužník, však jsou neúčinnými právními úkony podle ustanovení § 240 insolvenčního zákona.

57. Pro poměry dané věci odtud plyne, že další výklad se soustřeďuje k ustanovení § 240 insolvenčního zákona (nikoliv již k žalobcem předestíranému /ve vyjádření k dovolání/ § 241 insolvenčního zákona).

58. V žalobcem označeném rozsudku sp. zn. [21 Cdo 2975/2011](#) Nejvyšší soud (při výkladu § 42a obč. zák.) uvedl, že jak vyplývá z ustanovení § 42a odst. 2 obč. zák., je jednou z podmínek odporovatelnosti právního úkonu úmysl dlužníka zkrátit uspokojení pohledávky věřitele. Úmysl zkrátit věřitele v sobě zahrnuje i vědomost dlužníka o tom, že nemá již další dostatečný majetek k uspokojení věřitelových pohledávek (případně i pohledávek jiných věřitelů). Jestliže se podmínky odporovatelnosti posuzují ke dni vzniku právního úkonu, znamená to, že ke stejnému okamžiku se zjišťuje i to, zda měl dlužník po uzavření odporovaného právního úkonu další dostatečný majetek k uspokojení věřitele. Rozhodným okamžikem pro zjištění dalšího dlužníkovy majetku je tedy účinnost odporovaného právního úkonu.

59. V rozsudku ze dne 30. 9. 2015, sen. zn. [29 ICdo 17/2013](#), Nejvyšší soud nicméně uzavřel, že skutková podstata neúčinných právních úkonů dlužníka bez přiměřeného protiplnění dle ustanovení § 240 insolvenčního zákona je koncipována jinak než skutková podstata odporovatelnosti dle ustanovení § 42a obč. zák., když k naplnění skutkové podstaty ustanovení § 240 insolvenčního zákona se nevyžaduje dlužníkuv úmysl zkrátit věřitele, ale pouze zjištění, že dlužník byl v době uskutečnění zpochybněného právního úkonu v úpadku (nebo že tento právní úkon vedl k dlužníkovu úpadku).

60. Tato odlišnost obou úprav však nic nemění na obecné (i pro poměry insolvenční neúčinnosti právních úkonů dlužníka uplatnitelné) platnosti závěru, že podmínky odporovatelnosti se posuzují ke dni vzniku právního úkonu (v poměrech § 240 insolvenčního zákona se takto zkoumá, zda v době vzniku právního úkonu bez přiměřeného protiplnění byl dlužník v úpadku, nebo zda takový právní úkon k jeho úpadku vedl /§ 240 odst. 2 insolvenčního zákona/). Jestliže se (i) podmínky odporovatelnosti ve smyslu § 240 insolvenčního zákona posuzují ke dni vzniku právního úkonu, znamená to, že ke stejnému okamžiku se zjišťuje i to, zda měl dlužník po uzavření odporovaného právního úkonu další dostatečný majetek k uspokojení věřitelů (v jejichž prospěch se insolvenční neúčinnost vyslovuje).

61. Názor dovolatele, že pro posouzení, zda uzavřením zástavních smluv zkrátil dlužníkovi věřitele, je rozhodný obsah (účinného) reorganizačního plánu dlužníka, podle kterého bude zajištění podle zástavních smluv buď využito (zpeněženo) za účelem uspokojení zajištěné pohledávky (uspěje-li zajištěný věřitel), nebo je dlužník použije podle svého uvážení (uspěje-li insolvenční správce), tedy

správný není a dovolání není potud důvodné.

e) K přiměřenému protiplnění nebo k přiměřenému prospěchu.

62. Nejvyšší soud nemá žádných pochyb o tom, že přiměřeným protiplněním ve smyslu § 240 odst. 1 insolvenčního zákona, nebo důvodně předpokládaným přiměřeným prospěchem ve smyslu § 240 odst. 4 písm. d) insolvenčního zákona není možnost regresního nároku (insolvenčního) dlužníka za obligačním dlužníkem (společností C) v případě, že (insolvenční) dlužník bude povinen splnit svůj závazek ze zástavních smluv. K závěru o nemístnosti takové úvahy plyne již (žalobcem přiléhavě uplatněný) poukaz na to, že regresní nárok vzniká až plněním zástavního dlužníka z titulu zástavního práva, takže v době vzniku odporovaného právního úkonu (v době uzavření zástavních smluv) se dlužníku žádného reálného protiplnění nedostává. Žalobce přiléhavě vystihl podstatu věci i argumentem, že regresní nárok nepřináší jeho věřiteli žádný prospěch [ve stejném duchu (a stejně nesprávně) by bylo lze tvrdit, že přiměřeným protiplněním ručitele za zřízení ručitelského závazku je subrogační regres vůči osobnímu dlužníku, za kterého splnil dluh].

63. Zjevně nesprávná je rovněž představa, že „přiměřeným protiplněním“ dlužníka, respektive důvodně předpokládaným „přiměřeným prospěchem“ dlužníka je okolnost, že dovolatel umožnil osobě ovládající dlužníka v rámci koncernu (společnosti C) řešit ekonomické obtíže tím, že vůči ní vzal zpět insolvenční návrh a zavázal se vůči ní nevymáhat po určitou dobu pohledávky nově zajištěné zástavními smlouvami. Argumentaci prospěšností dohody, na jejímž základě byly uzavřeny zástavní smlouvy, pro celý koncern, jehož součástí byli (ovládající) společnost C i (ovládaný) dlužník, je nutno odmítnout jako nesprávnou, vedla-li dohoda k tomu, že dlužník měl takto zachraňovat mateřskou společnost zatěžováním vlastního majetku a „vyráběním“ nového (zástavního) věřitele v době, kdy již sám byl v úpadku ve formě platební neschopnosti, a tedy k újmě svých stávajících věřitelů se splatnými pohledávkami. Toto jednání je naopak příkladem právního úkonu (právního jednání) odporujícího ustanovením insolvenčního zákona upravujícím neúčinná právní jednání dlužníka v ustanovení § 235 a násl.

64. Dovolání tak ani potud není důvodné.

65. U přípustného dovolání přihlíží Nejvyšší soud z úřední povinnosti též k vadám řízení vypočteným v § 242 odst. 3 o. s. ř. včetně vad, které mohly mít za následek nesprávné rozhodnutí ve věci. Existenci těchto vad (jež mají mít původ v postupu a rozhodnutí insolvenčního soudu) dovolatel namítá. K tomu Nejvyšší soud poukazuje na přiléhavý způsob, jímž se vypořádal se stejnými námitkami odvolací soud v napadeném rozhodnutí. Rozsudek insolvenčního soudu neshledává Nejvyšší soud nepřezkoumatelným též se zřetelem k závěrům, jež o povaze nepřezkoumatelného rozhodnutí zformuloval v rozsudku ze dne 25. 6. 2013, sp. zn. [29 Cdo 2543/2011](#), uveřejněném pod č. 100/2013 Sb. roz. obč.

66. Vady řízení se nepodávají ani ze spisu. Nejvyšší soud proto, aniž nařizoval jednání (§ 243a odst. 1 věta první o. s. ř.), dovolání zamítl v rozsahu, v němž směřovalo proti potvrzujícímu výroku rozsudku odvolacího soudu ve věci samé [§ 243d písm. a) o. s. ř.].